

N:o 127.

Af Herr **J. Rundbäck**: *Angående underdånig skrifvelse, med begäran om revision af de författningar, som afse upprättandet af markegångstaxor, m. m.*

Uti 8 kap. 1 § Handelsbalken, så som detta lagrum lyder uti Kongl. stadgan angående mått och vigt den 10 November 1865, föreskrifves: »Ett enda slag af mått och vigt skall i riket vara allmänt gällande». Denna goda anordning återfinnes och föreskrifves äfvenledes i Kongl. Maj:ts senaste förordning angående mått och vigt af den 22 November 1878. Rigtigheten och behöfligheten af ett dylikt stadgande torde ingen kunna eller vilja förneka, lika litet som någon lærer bestrida, att en allvarligare näpst bör drabba den, som ej ställer sig sagda stadgande till efterrättelse. Erfarenheten lærer också, att, glädjande nog, öfverträdelser af denna art sällan förekomma. Endast några statens organer synas i vissa fall icke kunna eller vilja iakttaga hvad sagda stadgande af en hvar annars kräver. För att bestyrka detta, beder jag få hänvisa till de med så stora apparater upprättade markegångstaxorna, hvilka ju skola angifva icke blott ort- utan äfven rikspriset å alla deri förekommande varuartiklar. För hvar och en, som icke är invigd i den kamerala terminologiens mysterier, torde det dock vara nära på omöjligt att förklara eller uti rikets gällande mått- och vigtsystem inpassa det beräkningssätt och det varuvärde, som i vissa fall förekomma i våra markegångstaxor; och motionären föreställer sig, att en framtida forskare, som vill taga reda på vigt- och varuvärdet i vår upplysta tid, skall blifva alldeles förtviflad, om han till grund för sin forskning läg-

ger de vigtiga statshandlingar, hvilka gå och gälla för rikets markegångstaxor. För att bestyrka detta, torde följande exempel få anföras:

I alla de olika länens markegångstaxor beräknas all sorts spanmål, likasom mjöl, der denna artikel förekommer, äfvensom »Tyskt öhl» i Halland, i kubikfot, ehuru nästan allestädes annars spanmål och mjöl säljas och beräknas efter vigt samt öl efter mått, gällande för våta varor, för så vidt öl ej säljes buteljvis eller serveras i sejdlar och glas. För artikeln fisk begagnas ock flera olika mått och beräkningssätt, såsom stycke, val, våla, kast, kärfve, kubikfot, mera sällan vigten eller skålpund och centner. Vigten af en kubikfot fisk af ett och samma slag är dock icke allestädes lika; ty då en kubikfot ål, enligt markegångstaxan för Halland, endast väger 54 skålpund, väger en kubikfot ål, enligt Gefleborgs läns markegångstaxa, 58 skålpund 33 ort 33,33 korn. Helt säkert lärer den senare ålen vara vägd på precisionsvigt, eftersom viktquantiteten är så väl uttagen »på håret». Annorlunda förhåller det sig med en kubikfot lax, likasom med ett lika mått sjelspäck. Dessa varor väga i sistnämnda län 62 skålpund 50 ort per kubikfot, hvaremot en kubikfot laxöring och en dito sik endast väger 50 skålpund eller samma vigt som 1 kubikfot sjelspäck i Vesterbottens län. Detta i korthet om huru vissa varor, enligt markegångstaxorna, mätas och vägas. Detta är dock föga anmärkningsvärdt emot det egendomliga, för att ej säga löjligen sätt, hvarpå varuvärden beräknas och åsättas. Till hugade spekulanters efter rättelse, som det brukar heta, må härom följande anföras. Spekulerar någon på ål, göre det i Halland; ty der kan, enligt markegångstaxan, 100 ålar bekommas för 13 kronor, under det lika många ålar kosta i Elfsborgs län 50 kronor. Önskar någon köpa lax och ej vill åtnöja sig med den billiga Vetter-laxen, som erhålles, enligt markegångstaxan för Jönköpings län, för 7 kronor 88 öre per kubikfot, vände han sig då till Halland och köpe af den med rätta berömda Halmstad-laxen för 22 kronor för kubikfoten; men akte sig för Jemtland, Gestrikland och Helsingland, der kubikfoten lax kostar respektive 40, 38 och 35 kronor. Föredrager någon att köpa lax per styck, kan sådant ske i Vermland, der »1 kärfve» eller 12 rätt vackra och glada laxar kan bekommas för 44 kronor 50 öre; men åtnöjer man sig med »1 kärfve laxryggar» kan en sådan bekommas för 46 öre. Om jag rörande artikeln fisk tillägger, att flerstädes värderas den i klump eller som det heter: »1 centner allehanda torr fisk», och att i markegångstaxan för Göteborgs och Bohus län förekommer bland annat »En våla komul», den sällsyntaste fiskart som å länets kust fångas och som är af högst få personer ens till namnet känd, så torde tillräckligt vara anfördt om hur fisk behandlas i markegångstaxorna. Önskar någon

åter att få veta årspriset på kreatur inom de olika länen, så vill jag här upplysningsvis nämna, att t. ex. »1 oxe» värderades sistlidna år i Vestmanland till 177 kronor 33 öre, och »1 oxe eller fodernöt» i Södermanland till 120 kronor, under det »1 laggild» markegångsoxe af den berömda smålandsrasen i Kronobergs län kostade endast 67 och »1 stycke fodernöt» i Kalmar län blott 28 kronor. I fråga om uppskattning af kreatur synes man gå grundligast till väga i Elfsborgs län, der man skiljer mellan laggilde städje och foderoxar; likasom man i Skaraborgs län skiljer emellan kongs-, lagmans- och fogdehästar; hvaremot vindhästar icke förekomma mera än i Dalarne. Värdet å vilda djur och deras skinn förekommer mera sällan, dock torde såsom ett exempel få anföras, att då »1 mårdskind» i Vermland betingar ett pris af 8 kronor 92 öre, så kan i Skaraborgs län »1 hel mårds» bekommas för 10 kronor. Beträffande artikeln humle, så förekommer det egendomliga, att då, enligt Kommerskollegii berättelse om Sveriges utrikes handel och sjöfart för år 1877, icke mindre än 7,339 centner af denna vara infördes samma år från utrikes ort till ett pris af 125 kronor per centner; så kunde, enligt markegångstaxan för Vesterbottens län, ett centner humla derstädes erhållas för 33 kronor och i Kronobergs län för 27 kronor 13 öre. Visserligen stiger priset, troligen i följd af bättre vara, å humla i Skaraborgs län till 80 och i Upsala län till 82 kronor per centner; men detta förklarar, för så vidt jag kan finna, icke orsaken till den stora införseln och prisskillnaden. Vidare och till sist är det skada att uppskattning å värdet af jord i kubikfot icke förekommer mera än i en markegångstaxa, nemligen i den för Kronobergs län, der »en kubikfot jord» åsatts ett värde af 17 öre. Skulle detta värde vara riktigt och denna uppskattningsmetod befinnas rationel, så skulle man här hafva ett hjälpmedel för att slita den omtvistade frågan hvad svensk jord är värd, och hvartill den bör uppskattas; och då man allmänt förmenar, att jorden i Kronobergs län icke är af allra bästa beskaffenhet, så synes priset kunna antagas som ett medelpris å jord i allmänhet, och i så fall skulle svenska jorden i sin helhet vara värd icke så få milliarder.

Förestående exempel, hvartill flera kunde läggas, alla hemtade ur sistlidna årets markegångstaxor, visa åtminstone att olikheten å varuvärden, för så vidt dessa äro af markegångsdeputerade rätt åsatte, hvarom intet tvifvel läser hysas, icke blifvit, såsom många förmena, utjmnade genom lättade kommunikationsförbindelser.

Men icke blott i ofvan anmärkta fall, utan äfven i andra förete markegångstaxorna så många, åtminstone för motionären oförklarliga skiljaktigheter, att jemväl dessa höfves en granskning och rättelse.

Endast i ett fall äro prisbestämmelserna så nära öfverensstämmande, att skilnaden kan förklaras ur ortförhållanden, och detta gäller prisuppgifterna å »soldatbeklädnads-persedlarne». Anledningen härtill får troligen sökas deri, att såväl Arméförvaltningen som regementenas beklädnadsdirektioner årligen till ledning för markegångsdeputerade aflemna uppgifter å det pris, hvartill sagda persedlar kunna af dem anskaffas och tillhandahållas; och som dessa prisuppgifter merendels följas, uppkommer derigenom ett jemnare pris å dessa persedlar för hela landet. Annorlunda förhåller det sig med »båtsmansbeklädnads-persedlarne». Å dem förekommer en prisskilnad de olika länen emellan, som är högst anmärkningsvärd, och detta desto mera som båtsmännens beklädnads- och utredningspersedlar numera nästan allmänt anskaffas af kronan mot en viss ersättning af rotehållaren. Orsaken till den stora prisskilnaden, som varierar emellan 30 à 50 kronor å nämnda persedlar, hvilka alla böra vara af lika slag och beskaffenhet, måste härleda sig derifrån, att Sjöförvaltningen icke, i likhet med Arméförvaltningen, aflemnar några prisuppgifter å sagda persedlar.

Den stora olikhet å värdet af dessa och än mera å hemkalls-persedlarne, som markegångstaxorna förete, föranleder i sin ordning till högst olika och origtiga värden å vakansafgifterna länen emellan — olikheter och origtigheter, som icke, för så vidt motionären derom varit i tillfälle taga kännedom, kunna härledas eller förklaras af de olika orternas rotekontrakt. Huru skall det nemligen kunna förklaras eller vara möjligt, att, då markegångsdeputerade för Vesternorrlands län satt värdet å båtsmansvakansafgiften till 146 kronor 78 öre och Kammarkollegium ändå höjt detsamma till 148 kronor 34 öre, samma afgift är upptagen i Vesterbottens län endast till 76 kronor, utan att Kammarkollegium deremot haft något att erinra? Likaledes torde det vara svårt att utgrunda, hvarför vakansafgiften för hel soldatrote i Stockholms län blifvit satt till 152 kronor 52 öre, och för hel båtsmansrote till 95 kronor 81 öre, af Kammarkollegium höjdt till 158 kronor 19 öre i förra och till 97 kronor 77 öre i senare fallet, under det enahanda afgift i Södermanland beräknats till allenast 69 kronor 2 öre och 75 kronor 53 öre, af kollegium höjdt med blott 1 krona i förra och med 50 öre i senare fallet. Vidare förefaller det mer än besynnerligt, att då i Göteborgs och Bohus län vakansafgiften för hel soldatrote blifvit beräknad till 169 kronor 77 öre, den högsta afgift, som i någon markegångstaxa förekommer, och för hel båtsmansrote till 104 kronor 9 öre, så har Kammarkollegium detta oakadt höjt den förra afgiften till 172 kronor 18 öre och den senare till 105 kronor 15 öre. Kammarkollegium har dock icke bemärkt, att i dessa sist-

nämnda vakansafgifter ej ingår något värde för vedbrand eller stängsel, hvilka de effektiva rotarne måste utgöra och som i de flesta andra markegångstaxorna äro beräknade uti vakansafgifterna.

Af det anförda framgår, att den olikhet i beskattning orterna emellan, som ofta och med rätta blifvit öfverklagad, har, åtminstone till en del, sin orsak i de högst olika åsatta varuvärden och befängda uppskattningsmetoder, som förekomma i våra markegångstaxor. Hvar och en, som har nitälskan för en rationel skattereform, måste derföre, såsom ett första vilkor för en dylik reforms genomförande, låta sig angeläget vara, att rättelse vinnes i här påvisade omständigheter; ty utan ett rätt afvägande och likhet i beräkningen af varuvärden och uppskattningsmetoderna skall aldrig en skattereform kunna beräknas eller fullständigt och rättvist genomföras. Den reform i vårt beskattningsväsende, som skedde år 1855, dymedelst att en massa olika räntepersedlar, genom förvandling och förenkling, skulle öfverföras i några få hufvudpersedlar, kan icke vara för tidigt att nu tillämpa i våra markegångstaxor i allmänhet; och derföre bör ett annat mera tids- och ändamålsenligt beräknings- och uppskattningssätt, ledande till enhet, enkelhet och reda vid markegångssättningarne, hädanefter införas och iakttagas. Samtidigt bör ock en hel mängd i markegångstaxorna alldeles onödigt förekommande persedlar derifrån utgallras. Att för genomförandet häraf det är nödigt, att alla de författningar, hvilka i ett eller annat afseende beröra sättet för priskurantsuppgifternas och markegångstaxornas upprättande, böra genomses, granskas och, der så behofvet kräfvär, ändras, för att sedan i ett helt utgifvas, är alldeles påtagligt; likasom att nytt eller nya markegångstaxeformulär utarbetas. Härvid torde jemväl tagas i öfvervägande, om icke uti Kammarkollegii rätt att, utan markegångsdeputerades hörande, ändra åsatta värden, en begränsning borde ega rum.

Då möjligen någon torde invända, att en del af de åtgärder, jag ofvan antydt, sjelfmant skola framkomma så snart Kongl. Maj:ts förnyade stadga om mått och mål af den 22 November 1878 vinner sin fulla tillämpning; så får jag deremot erinra, att ehuru, enligt 56 § i sagda förordning, markegångstaxorna för åren 1887 och 1888 skola upptaga mått och vigt efter så väl nu gällande som det metriskasystemet; så synes mig icke desto mindre denna tidrymd vara för kort och för långt framskjuten, i fall man vill göra folket på förhand förtroget med det nya mått- och vigtsystemet. Vidare bör beaktas att, som visadt är, i markegångstaxorna förekomma så uråldriga rubriker och besynnerliga beräkningssätt å en del varuartiklar, att godt en fack-

lärd vetenskapsman kan evalvera eller inpassa dem i det nya systemet; svårligen kunna markegångsdeputerade åläggas ett dylikt uppdrag.

Slutligen vill jag hafva anmärkt, det jag anser, att alla varu- artiklar hädanefter böra upptagas och beräknas, så vidt möjligt är, endast efter vikt, och att det vore önskvärdt, om hädanefter förslagspriset å kronans tiondespanmål i riksstaten beräknades efter det funna riksmarkegångspriset, som i år lärer vara 2 kronor 10 öre per kubikfot, under det förslagspriset å kronans tiondespanmål, såsom det blifvit beräknadt af Stats-Utskottet och af Riksdagen bestämdt, är 2 kronor 40 öre per kubikfot. För att på en gång vinna hela det här ofvan antydda mål, så kan det nog vara möjligt, att Kongl. Maj:t efter skedd utredning jemväl behöfver höra Riksdagen, innan ett slutligt afgörande kan ega rum, och af denna anledning torde en framställning härom i skrifvelsen böra inrymmas.

På grund af hvad jag sålunda haft äran andraga, får jag vördsammast hemställa, att Riksdagen måtte besluta ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse derom,

att Kongl. Maj:t täcktes låta öfverse och granska alla de författningar, hvilka hafva afseende å pris- kurantsuppgifterna och markegångstaxornas upprät- tande, dervid förestående ifrågasatta förenklingar och ändringar torde tagas i öfvervägande och få tjena till grund; samt att, om Kongl. Maj:t vid pröfningen häraf skulle finna nödigt att höra Riksdagen öfver några af de anordningar, som kunna leda till enhet, enkel- het och reda i markegångstaxornas uppställning och varuvärdenas åsättande, Kongl. Maj:t täcktes inkomma med förslag härom till nästa Riksdag; hvarefter icke blott ett nytt formulär för markegångstaxornas upp- ställning, utan jemväl samtliga hithörande reviderade författningar måtte, i ett sammanhang och så fort ske kan, utfärdas.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles vördsammast.
Stockholm den 6 Mars 1879.

J. Rundbäck.